

Шогмо эл, порымиз да гим берг!

ЯМДЕ ЛИЙ

1933 ий 1 февраль годсек лектеш.

0+

Тиде арнян Марий Элысе школлаште пыргартыш йынгыр-влак йонгеныт. Ёдыр-рвезе-влак йоратыме школышт, тунуктышышт, пырля тунем-ме йолташышт дене чевер-ласеныт. Чолга юнкорна, колшо ийын З.Е.Яковлева лүмеш премийым сенген налше, Кужэнгер район Йүледүр школын тунемшыже **Виктория Мамаева (снимкыште)** тений школым «4» ден «5»-лан тунем пытарен. Ончылно эн тургыж-ландарыше – экзамен-влак. Викан шинчымашыже келге, туге гынат, юзо вийлан ўшанен, вич лышташан сирень пеледышым кычалын. Муын! Тугеже шонымашыже шукталтеш, шонен пыштыме верыш тунемаш пурен кер-теш да чонлан келшыше професийым ойыра. «10-шо клас-сыште тунеммем годым газетыш возаш тўнгалым. Тыге журналистике алан чонемлан лишыл лие. Журналист лияш шонем», – ойла выпускнице. Ончыкылык марий журналист! Тек тыге лиеш!

Пытартым йыңгыр у илыш корным ужата

*Шергакан выпускник-влак,
шарнеда, кузе икымше буквам
возенда, икымше мутым
лудында, икымше гана доска
ончык лектында, икымше
отметкым налында?*

*Чылажат тенгечысыла чучеш.
Йоча пагыт шенгелан ко деш,
илышын у йыжыкышыже кус-
неда. Тлек кажныже чын кор-
ным ойыра. Экзаменым кучы-
мо жапыште кугу
чытышым, көргө
вийым тылане-
на! Ача-ава-
дам, тунукты-
шыда-влакым
сай лектыш
дене куандареда
манын ўшанен
кодына.*

Х.АЛЕКСАНДРОВА.

*Тений Марий Элыште
9-ше классым 6 тўжел
800 ўдыр-рвезе тунем
пытарен, 11-ше классым –
3 тўжел наре.*

Фотом еш архив гыч налме.

Порын шарнена

Писатель, драматург, журналист Аркадий Степанович Крупняков 1919 ий 22 майыште Шнаран (Чкарино) селаште шочын. 100 ияш дүмгечыжлан пöлеклалтше «Мемнан землякна» урокым библиотекарь Н.Ф.Полушина дене пырля Öрша школышто эртарышна. Нина Фёдоровна писательын книгаже-влак нерген каласкалыш. Нуным ончырыш чумырымо. Тунемше-влак А.Крупняковын «Лада» романже гыч ужашым лудыч. Селасе книгагудышто «Крупняковские чтения» видео лудмашым эртарышна. Тыге тунемше, кугыен-влакым книгагудышто лудаш кумыландышна.

22 майыште Советский посёлкысо книгагудо пырдыжеш А.С.Крупняковлан шарныктыш онгам сакыме.

Р.Г.АНТРОПОВА.

Советский район.

Районышто сенгышна

Морко районышто «Пүртүс воштончыш» экологий акций эртен. Тагасымашке шым школ ушнен. Йоча-влак «Пүртүс – мемнан суртна» теме дене пырдыжгазетым ямдыленыт, агитбригаде конкурсышто мастарлыкштым ончыктеныт. Ме, Коркатово лицейыште тунемше-влак Эмилия Александрова, Юлия Анисимова, Зарина Васильева, Анастасия Иванова да Ирина Краснова, агитбригаде конкурсышто икымше верым сенен налынна. Химий ден биологийым тунуктышо С.Ю.Егоровалан кугу таум ойлена.

Настя ИВАНОВА.

Сенгымаш!

Марий Эл Республикысе шуко профилян лицей-интернатын 10-шо классыштыже тунемше-влак Анастасия Воронова ден Регина Юсупова (вуйлатыштыт – И.С.Жёлтикова) «Моя страна – моя Россия» XVI всероссийский конкурсышто «Мыйын ешем» тагасыште сенгышыш лектыныт. Удыр-влак «Разработка программы челленджа для устранения барьеров общения и взаимодействия в семье» проектым ямдыленыт.

Таумутна

«Ший памаш» сылнымут фондм вуйлатыше, Волжский район Сотнур школын выпускникше, III ранган капитан **В.В.КРАСНОВ**

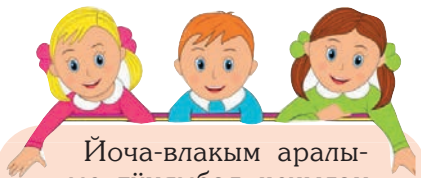
шочмо кундемысе школлашке «Ямде лий» газетлан подпискым ыштен.

Пагалыме Василий Владимировичлан кугу таум ойлена.

Моло-влакымат тыгай суапле пашашке ушнаш ўжына.

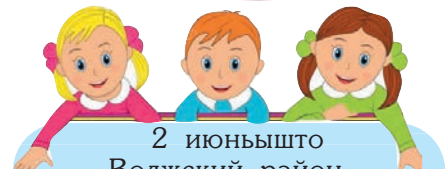
Марий Эл 3 июнышто тўрысnek цифровой вещанийыш кусна. Цифровой телевиденийыш куснаш ешартыш оборудований – дециметровый диапазон антенне – күлеш. А 2012 ий деч ончыч ыштен лукмо телевизорыш приставкым ушман.

Йоча-влакым аралыме тўнямбал кечылан пöлеклалтше «Изи мör пелдыш» республикысе пайрем 1 июнышто Йошкар-Олаште Марий самырык театрыште 9 шагатлан тўнгалеш. Йоча-влак калык модыш дене модыт, конкурсышто тагасат, шовын шўвырон шоу, фотоончырым, спектакльым ончат.

20 май гыч 7 июнь марте Марий Элыште «Шекланыза: йоча-влак!» оперативно-профилактический операций эрталтеш. ГИБДД пашаен-влак йолешке да водитель-влакын корнысо правил-шамычым шуктымаштым тергат. Школлаште да йочасадлаште вашлиймашлам эртарат.

2 июнышто Волжский район Мўшыльер воктене курыкышто куржмаш дене йўлаш пурышо тагасымаш эрталтеш. Тений тудо М.Шкетан дүмеш Марий национальный драме театрын 100 ияш дүмгечыжлан пöлеклалтеш. Спортсмен-влак дене пырля стартыш театрын актёржо-влак лектыт.

ЛУЙ МОДМО ВЕР У ТОРЪЯЛ РАЙОН

2019
ийыште У Торъял
районлан 95 ий
темеш.

Шочмо ял!

*Кеч улат пеш тораште,
Чо чонем тый декетак шупшеш.
Торсын шёртым*

*кылдем арамашке -
Шарналташ кечалта*

**** тек укшеш!*

*Тый тыгаяк улат, йөрталме,
Эн чеченле дашерге ялем!*

*Плэнат гын мастарлыкым, алым,
Курымеш мый мокталын мурем!*

Татьяна СОЛОВЬЁВА,
Олык Ипай лймеш кугыжаныш
молодёжный премийын
лауреатше.

«У Торъял
муниципал район»
администрацийым вуй-
латыше –
В.В.Блинов.

У Торъял
район 920 квадрат-
ный километрым
айла.

Тачысе
кечын 15
тўжем угла
ен ила.

Чылаже
ял шотан 4
илем, 152
ял, села,
посёлко уло.

Талантан шуко ен шочын-кушкын: икымше марий оперын авторжо Эрик Сапаев, РСФСР ден МАССР-н сулло артистышт М.Романова, Г.Пушкин, И.Матвеев, Марий Эл Республикын калык да Российын сулло артистышт И.Смирнов, О.Кузьминых, Марий Эл Республикын калык артистше С.Строганова, Марий Эл Республикысе сымыктышын сулло пашаенышт Т.Егошина, А.Незнакин, В.Домрачев, С.Элембаев. Писатель В.Ивановын, Б.Даниловын, В.Сапаевын, В.Бояринован, В.Косоротовын произведенийышт марий литературын шортньо фондшыкыжо пуренят.

Ончыкылык илышлан ямдылена

У Торъял районысо туныктымо паша пёлкам вуйлатышын сомылжым жаплан шуктышо **Лариса Арсентьевна МИТИНА** (снимкыште):

– Кызытсе туныктымо пашан эн тўн сомылжо – тунемме программаш ФГОС-ым пуртымо радамыште йочам, чыла велым виянден, ончыкылык илышлан ямдылымаш. Тыгодым тунемшын мўнгыштў илыме йўнжым, кў дене кылым кучымыжым шотыш налман.

У Торъял посёлкысо «Улыбка» йочасад пелен ой-канашым да методике польшым пуышо «Вместе» пункт пашам ышта. Ешартыш шинчымашым пуышо У Торъял рўдер пеленысе «Говорушка» логопедический объединийыште раш мутланаш, буква-влакым чын ойлаш тунемаш лиеш. Тыштак верланыше «Гномики» клуб июнышто ончыкылык перво-классник-влакым школлам ямдыла. У Торъял рўдерышке 624 йоча коштеш. Йоча-влак спорт, туризм да краеведений,

У Торъял районышто шинчымашым пуышо 19 учреждений уло: 8 школ, 10 йочасад да ешартыш шинчымашым пуышо У Торъял рўдер. 1332 икшыве школышто тунемеш, 690 нўога йочасадыш коштеш. Тунемше-влакым тора ялла гыч 10 школ автобус шупшыкта.

мурымо да куштымо, технике, экологий да биологий направленийла почеш вияныт.

Тунемше-влак проект да шымлыме пашашт дене «Мой шаг в науку», «Мир моих увлечений» конкурс-лашке ушнат. Кажне ийын «Эврика» шанче да практик конференций эртаралтеш. 8-9-ше класслаште тунемше йоча-влаклан элективный курс-влак ончыкылык професийым ойырен налаш полшат.

Кажне ийын районышто кенез каникул годым школ пеленысе 4 лагерь пашам ышта. Тылеч посна экологий да спорт отряд-влак йоча-влакын канышыштым пайдалын эртараш полшат.

Ончыкылык салтак-влакым ямдылымаштат кугу паша ышталтеш. Ий еда майыште рвезе-влак войсковой частын базыже пелен вич кечаш тунемме сборыш погынат. Шыжым «День призывника» районысо пайрем эртаралтеш. Волонтёр паша виянеш. Самырык волонтёр-влак шонгыен-шамычлан, изинек эмганен кушшо йоча-влаклан полшат. Спорт дене кылым кучаш кумылангат, йырым-йыр арулыкым эскерат. Тўрлў пайремым эртарымаште тыршат.

«Улыбка» йочасад илыш дене төр ошкылеш. Воспитатель-влак пашаштышт у технологийым кучылтыт. Теве Татьяна Васильевна Павлова школыш каяш ямдылалтше йоча-влаклан математике дене шинчымашыштым вияндаш манын, «Нумикон» дидактический модыш негызеш у методикым шонен луктын. Икшыве-влак, модшыла, геометрийысе фигур-влакым, радаман, шотлымо чот мут-влакым тунемыт.

Йочасад – кокымшо сурт

У Торъял посёлкышто кум йочасад уло: «Улыбка», «Теремок» да «Солнышко».

«Теремок»
йочасад йомак тўням ушештара. Тудо «Йоча-влакын усталыкыштым вияндымаште йомакын верже» теме дене пашамышта. Изи ўдыр-рвезе-влак фольклор дене палыме лийыт. Шкештак йомакысе геройыш савырнат. Парня курчак да ўмыл театрлаште модаш тунемыт. Йомак почеш сўретым

«Солнышко»
йочасад икшыве-влакым изинек проект дене

келыштарат, театр курчакым ыштат. Пашаштым ончерыш чумырат. Ача-ава полшымо дене йомакым шонат.

пашам ышташ кумыланда. Тўрлө темылан келыштарыме пашаштым презентаций семын але лэпбукеш (папке) веранден, конкурслашке ушнат. «Мир моих увлечений», «Юный интеллектуал» конкурслаште, интернет-тагаслаште сенгышыш лектыныт.

А.Н.САБАНЦЕВА, «Теремок» йочасадын кугурак воспитательже.

Л.ГРИГОРЬЕВАН фотожо.

«Пентгыде тазалыкын, куанын да сенгымашын негызше – спорт, – икой дене ойлат У Торъял посёлкышто илыше Еросланов еш да коча Е.Л.Веденькин. – Ме яра жапнам телевизор воктене огына эрtare. Велосипед дене куда-лыштына, тelyм ече, коньки дене мунчалтена». «Сильному роду нет перевода» районысо тагасымашыште вий-куатыштым тергенит, сенгыше лийыныт.

Россий Армиын ончыкылыкышо – тачысе ўдыр-рвезе-влак. 2013 ийыште У Торъял школышто кадет класс почылтын. Тиде мотор формо да кугешныл коштмашгына огыл, эше кыртмен пашам ыштымаш. Кадет-влак тўн дисциплине-влак деч посна, строевой, огненный подготовкыш коштыт, праван да политикын негызышт, этикет дене палыме лийыт, кушташ да хорышто мураш тунемыт. У Торъял

Ончыкылык салтак

Кадет корпус 152 тунемшышым ушен.

районысо 10-шо №-ан полиций

модыш, строй да муро смотр, «Я люблю тебя Россия» патриот муро конкурс, «Любовью к Родине дыша» сылнымут унагудо, «Край мой – гордость моя» проект-влакым аралымаш, «В жизни всегда есть место подвигу» почмо трибуно.

Выпускникна-влак: Валерий Свинин, Владимир Царгородцев, Денис Орлов – Афганистаныште, Чечняште, Йўдвел Кавказыште шке порысыштым шуктеныт. Мемнам араленыт. Нунылан ме кугу таум ойлена!

**О.В.БИРЮКОВА,
И.А.ЯКИМОВА.**

У ТОРЪЯЛ РАЙОН

ТОШТО ТОРЪЯЛ кыдалаш школым Марий Эл Республикысе образованийын сулло пашаенже И.Н.Ельмекеев вуйлата. У проект, программе-влакым илышыш шындарена.

Йоча-влак пашашке куанен ушнат, шуко онгайым шке гыч шонен луктыт.

Нунылан шуаралташышт чыла йӧн уло:

* «Бисеринка» кружокышто тӱвыра, калык усталык деке лишкырак лийыт.

* «Шахматы», «Эрудит» кружок-влак ушакылым пӱсемдаш полшат.

* «Буду инженером!», «Робототехника» йоча-влакын технический усталыкыштым вияндат, конструктор да техник дене кылдалтше пашалан шӱмандат.

* «Изи онгыр» вокал кружок хор дене я шкетын але ансамбльыште мурышо-влакым уша, сценыште шкем кучымо мастарлыкым шуара.

* «Топотушки»-ш коштшо-влак кушташ тунемыт.

* «Юный художник» кружок ончыкылык сӱретче-влакым кушта.

Тылеч посна «Безопасное колесо», «Юный медик», «Музейное дело», «Туристический» кружок-влак, «Лыжные гонки», «Баскетбол» секций-влак нерген шуко ойлаш лиеш.

2006 ийыште Россий Федераций Президентын грантшым, 1 миллион тенгем, сенен налынна. 2014-2016 ийлаште школна «Развитие семейных форм работы в социализации личности школьника» теме дене экспериментальный площадкылан шотлалтын. Кажне ешым шымлен лекмеке, 6

Ялысе йочалан корным почына

2014, 2016, 2018 ийлаште «Лукойл»

ПАО-н эртарыме социальный да тӱвыра

проект-влак конкурсышто сенышыш лектынна.

«В школе как дома», «Уголки памяти»,

«Буду инженером» проект-влакым илышыш

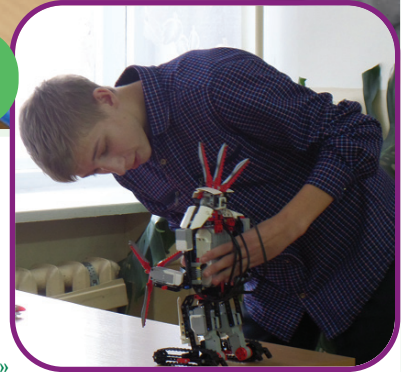
шындарена. 2018 ийыште инновационный тунемме

программе дене кыртмен ыштыме пашана дене тунемме

тӧнеж-влак коклаште сенышыш лектынна, Марий Эл

Республикысе Правительствын 200 тӱжем тенгеаш

грантшым налынна.

направлений дене еш клубым почынна: еш спорт, еш усталык студий, еш амалкалымаш, еш проект, еш азбуко, еш йӱла.

С.В.МАМАЕВА,

директорын алмаштышыже.

Йылдыр-йылдыр

Анна Ельмекеева (снимкыште) У

Торъял кыдалаш школын 3-шо классыштыже тунемеш. Марий

ӱдыр усталык аланыште пенгыде йолтошкалтышым

ыштен. «Звезда России» всероссийский патриот муро,

«Песенка года» республикысе конкурслаште кокымшо

степенян лауреат лийын. Мураш «Эхо» эстраде муро калык

студийын вуйлатышыже Е.П.Рослякова туныкта.

Тушко визымше ий коштеш. Марина Садован репертуарже гыч

«Йылдыр-йылдыр» муро дене Аня «Калейдоскоп» йоча

эстраде усталык республикысе фестиваль-конкурсышто

кокымшо верым налын.

Е.ИВАНОВА.

Йоча тиде тӱняш илышым шымлаш,

иышлан куанаш толеш. Йочасадыш коштмо ийготышто

шочмо калык дене кылдалтше шижмаш да койыш-шоктыш

виянгыт. Вожшо – шочмо йылмыште, тӱвыраште,

йӱлаште. Икшыве шочмо калык муро, сем, модыш

гоч шуко пален налеш. Чӱксоласе «Ягодка»

йочасадыштына изи музей уло. Пашаштына

марий калык нерген погымо материалым кумылын

кучылтына. Эн кӱлешанлан «Марий енын вургемже»,

«Илыш-йӱла», «Марий калык кочкыш», «Марий тӱр»

да «Кугыжаныш символ-влак» экспонат да альбом-влакым

шотлена. Фольклор, марий калык вургем да кидпаша

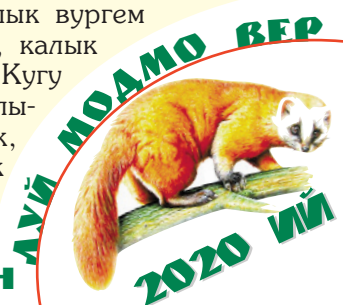
сымыктыш, калык семӱзгар дене палдарена. Кугу

Ачамланде сарыште патырлыкым ончыктышо

салтак, тылыште тыршыше-влак нерген каласкалена.

А.А.ЯГОДАРОВА.

У ТОРЪЯЛ РАЙОН

Тошто Торъял школ.

Подвигыштым шарнена

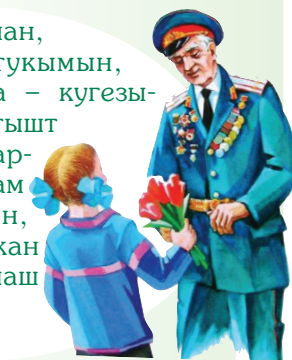
Сар дене кылдалтше пайремым эртарыме годым пытартыш жапыште чўчыкын самырык ег-влакым ужына, кудышт шкеныштым йўршынак кучен огыт мошто: кычкырлат, телефон дене кугу йўкын кутырат, ваш-ваш шўкедылыт. Южгунамже тыгеат лиеда: илалше ег нунылан шижтарен каласа.

Кугу Отечественный сар мыйын тукумемат ўрдыжеш коден огыл. Мыланем сарыште йомшо кугезем-влак нерген уверым кычалаш пернен огыл, тыгак мўнгыштем кум лукан серышым нигунамат ужын омыл. Тыге пўрен, мемнан ешыште тошто историйым шарнымаш лийын огыл. Но чоныштем шучко сар нерген шарнымаш эре уло да кодеш. Изиракем годым альбомлаште самолётлам, танкнам сўретлем ыле, нуно фашист-влак ўмбаке лўйкалат, а тушманже лўдын куржеш. Кызыт сар дене кылдалтше кинолам ончем, тўрлў книгам лудам.

Индешымше майлан йолта-

шем-влак дене пырля Мемнан, Тошто Торъял урем самырык тукумын, дене «Курымашлык эн кугу пашана – кугезы-полк» дене пырля на-влакын подвигышт ошкылам. Палыме енемын нерген эреак шарнаш, а тиде пашам родыштын ме шуктена гын, фотыштым пиалан да эрыкан кидыштем кучем. илыш дене илаш тўналына.

Катя ЛИПИНА.

Мый «Ший талешке» республиканский конкурсышто сенгышыш лектынам. Афган сарыште кредалше да вуйым пыштыше Николай Якшов нерген «Герой живёт, пока его помнят» презентацийым ямдыленам.

Ангелина ВЕДЕНЬКИНА. Кузнеч.

Патырлык

Николай Георгиевич Якшов

У Торъял районсо

Оркансола ялыште 1960 ийыште

шочын. Совет Армия радамыш 1980 ийыште каен. Афганистаныште шке порысшым шуктен, водитель лийын. 1981 ийыште саргуралым нангайыше автомобиль колонныш душман-влак керылтыныт. Тале кредалмаште Н.Г.Якшов нелын сусырген. Госпитальыш нангайыме годым шўмжў кырымым чарнен. Колымекыже, Йошкар Шўдыр орден дене палемденыт. Кузнеч ялысе ик урем тудын лўмжым нумалеш.

Кок гана – «Артекыш»

...Теле кечым Нимо деч чот йўратем, Чиен ечым,

Шер теммешкем мунчалтем.

Чевер шошо пагытыште Б.Даниловын «Теле» почеламутшо гыч нине корныла ушышкем толын пурешт. Вет мыят ече дене кок ияш гычак кошташ тўналынам. Кугурак лиймекем, футбол, волейбол, баскетбол, куржталмаш денат тўрлў таңасымаште ончыл верым наледенам.

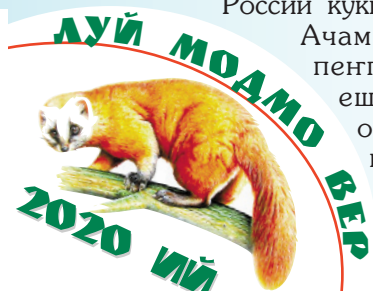
Мый шымше классыште тунемам. Школыштына спорт пашам кугу кўкшытыш нўлталме. Лев Васильевич Пирогов шуко ий тренерлан ыштен. А кызыт тудын пашажым Александр Аркадьевич Сидоркин шуя. Туныктышо-влакын тыршымышт арам лийын огыл. Спорт мастер чап лўмым налше-влак ий гыч ийыш ешаралтыт: Александр Чемяков, Ярослав Егшин, Антон Лебедев. Мыят нунын деч почеш ом код.

«Артекышке» миен коштем кужу жаплан ушыштем кодеш. 2017, 2018 ийлаште У Торъял районын чапшым республикыште ГТО дене араленам да икымше верым налынам. Кок ий почела Шем тенгыз серысе «Артек» йоча рўдериште Россий кўкшыгысў ўчашымаште лийынам.

Ачам ден авамат спорт дене пенгыде кылым кучат. Мемнан ешым август тылзыште Курск олаште эртаралтше «Сельские игры» таңасымашке ўжыныт. Ме Марий Элын чапшым араленна. Дмитрий МАЛИЧЕНКО.

У ТОРЪЯЛ РАЙОН

Немда школа

Шочмо йылме – поянлык

2019 | МЕЖДУНАРОДНЫЙ ГОД
ЯЗЫКОВ КОРЕННЫХ НАРОДОВ

Йоча-влаклан шочмо йылмым туныктымаш – тиде тун да негыз. Йылме деч посна калык уке. **Какшанмучаш (Пектубаево) кыдалаш школышто** йоча-влак марий йылмым кугужаныш йылме семын тунемыт. Шочмо йылмына дене вес калыкын шум-чон кумылжым ылыжтена. Марий икшывелак пелен руш йоча-влакат марий йылмына тунемыт.

Уромышто
удыр-
рвезе-
влак,
түрлө

пашам шуктен, йылмын силне йук ойыртежым, мут поянлыкшым да грамматике чаткалыкшым пален налыт. Вет раш, чаткан ойлымо веле кеч-көмат сораастара.

Чыным каласаш гын

«Памашшинча» кружокнан рольжо моткоч кугу: йоча-влакым усталык шұлышаным кушташ йоным ышта. Почеламутым сылнын лудшовак коклаште Юлия Шабалина, Анастасия Сушенцова, Алёна Падыганова ойырте-малтыт. Тений Дарья Кленова **(снимкыште)** проза произведений гыч ужашым лудмо мастарлыкшым респуб-

ликыште эртаралтше «Живая классика» конкурсышто пенгыдемдыш. Руш йоча-влакат ордыжеш огыт код. Теве Григорий Новоселов марий мурым шуко пала. Дима Ямбаршев йолташыж дене пырля урок деч вара музыкальный школыш вашка, сылнын мураш тунемеш.

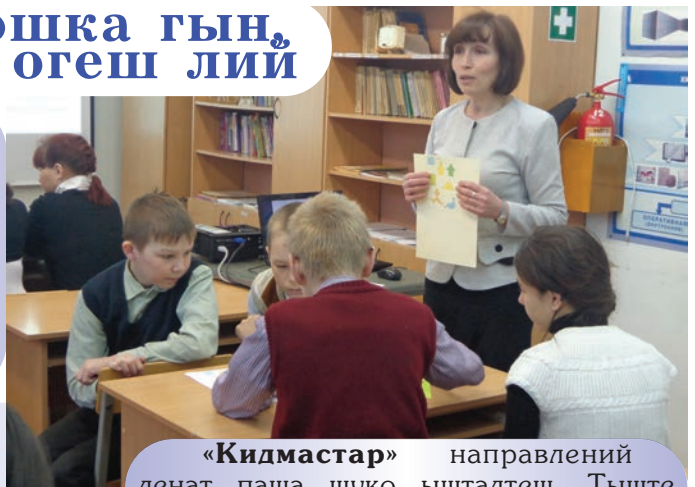
Марий йылме дене олимпиадыште сенгыше-влак улыт. Республикыште сенгыше-влак – Юлия Свистунова, Эля Юртикова, призёр – Полина Шабалина. Районышто – Ирина Падыганова, Сергей Рыбаков, Василина Загайнова да молат.

Л.Б.ПАУТКИНА,
РФ-се общий образованийын почётан пашаенже.

Кузнеч школ

Вож кошка гын, пушенгыжат огеш лий

«Ший памаш» направлений дене биодогийым туныктышо Л.Н.Веденькина тырша. Йоча-влак верысе пұртусым, күсото-влакым шымлат, нуным кугурак-влак дене пырля шотыш кондат, памашым эрыктат. Агавайрем кумалтышым эртараш полшат: верым йытыраят, пум ямдылат, кумалме годым шкаланышт чоткыдо уш-акылым, чытымашым, тазалыкым, калыкнан ұмыржым шуяш йодыт.

З.Ф.Богданован вуйлатыме «**Кувавайын шондыкшо**» кружокышто йоча-влак кундемыште верланыше изи ял-влакын историйыштым, вакш-влакым, кумдан палыме ен-влакын илыш корныштым да молымат шымлат. Теве поэт Оле Тогор дене вашлиймаш моткоч онгайын эртыш. Тудо, верысе материалым кучылтын, «Облака над Кузнецами» почеламут сборникым савыктен.

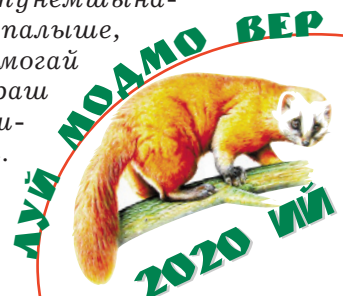
«**Кидмастар**» направлений денат паша шуко ышталтеш. Тыште утларакшым түрлен, пидын, пу гыч пұчкеден түрлө ұзгарым ышташ тунемыт. Йоча-влакын у идей-влак шочыт, а мастар-влак тудым илышыш пурташ полшат.

Калыкын кумылжым савырен моштышо, поро пашам тұзатыше, шке почешыже нангайыше ен марий калыклан моткоч күлеш. Пенгыде да таза капкылан енын уш-акылжат волгыдо, шонымашыжат серыпле. «**Акпатыр**» направленийын ик эн тун сомылжы – уроклаште, түрлө сынан мероприятийлаште марий калык модышым кучылтмаш. Пытартыш жапыште рвезе-влак пикш дене лұйкалаш моткоч кумылан улыт.

Школыштына тунемше-влаклан чыла могырым шуаралташышт этнокультур проект кугун полша. Мемнан тунемшына-влак ончыкыжым шуко палыше, көргө вяян, кө улмыштым, могай калык гыч лекмыштым раш да тичмашын шижын моштышо лийыт.

Т.И.ЕГОШИНА,
школ директор.

У ТОРЪЯЛ РАЙОН

Совым руж пералтышна

У Торъял район тувыра пöрт пелен йоча драме театр латвич ий ончыч пашам тўналын. Кызытсе «Овация» йоча театр студийым Н.А.ЕФРЕМОВА вуйлата. Тудын дене интервью темлем.

– Икымше выпускником-влак шукертак ача-ава лийыныт. Америкыште, Финляндийыште илышат уло. Шочмо вельш толмышт годым унала пурат, таумутым ойлат. Кызыт «Оваций» йоча театр студийыш кумло наре икшыве коштеш. Калык ончык куанен лектыт. Эн изи артистна – лу ияш Маша Якимова.

– Пьесым кузе ойырен налыда?
– Пьесым ойырымем годым шкемым йоча олмыш шынден шоналтем. Тунемше-влак театр студийыш веле огыл, тыгак музыкальный студийыш коштыт. Сандене спектакльыште мурым, куштымашым шукрыак кучылташ тыршем. Кызытсе жаплан кельштарем.

– Репертуарда поян, очыни? Конкурслашкат коштыда?

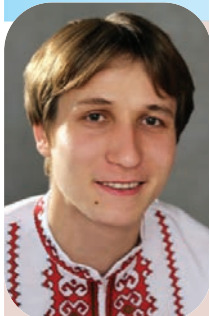
– Тачысе кечылан «копилкыштына» спектакль ятырак уло: «Анчутка», «Лев Васька», «Сказка о потерянном времени» да молат. Тичмаш пьесе деч посна композицийым, сценке-влакым шынденна. Конкурслаште мастарлыкнам ончыктена. «Калейдоскоп» йоча эстраде усталык республикысе фестиваль-конкурсшто, «Театральная юность» фестивалыште артист койышна дене калыкын кумылжым савыренна. Тыгай конкурслаште үчашымаш ончыкыжым кугу ошкылым ышташ полша.

– «Театральная юность» фестивалыш шуко йочам конденда. Нуно могай школышто тунемыт?

– Нине изи артист-влак дене тений нылымше ий пашам ыштена. Нуно У Торъял кыдалаш школын нылымше классыштыже тунемыт. Туныктышышт В.В.Таныгина кружок пашалан ятыр жапым ойыра. «Сказка о потерянном времени» йомакыште тўн рольым – Петя Зубовым – Игнат Качелин модын. Аня Федотова ден Ксения Стрельникова, кован образыш пурен, йомакым онайын кельштареныт.

Е.ИВАНОВА мутланен.

Торъял кундемын эргыже

Иван СОЛОВЬЕВ, М.Шкетан лўмеш Марий национальный драме театрын самырык артистше:

– Район, мутат уке, шерге – тудо мыйын шочмо верем. У Торъял район шуко палыме ег дене кугешна. Немда школышто туныктышо ден тренер-влаклан, Василий Валерьянович Домрачевлан, ачам ден авамлан тауштем. Кажне ег, кō дене мый палыме лийынам, могай-гынат надырым пыштен. Пырля тунемме йолташ-влакланат таум ойлем.

Кōм «марий шўшпык» маныт?

«Мыйын мландем» мурым кō йонгалтара?

У Торъял районын гимнжылан текстым кō возен?

1.В.Регеж-Горохов;
2.Г.Сабанцев-Ояр;
3.Б.Данилов.

У ТОРЪЯЛ РАЙОН

Муралтена мо?

Школна пелен 2002 ий гыч музыкальный школ пашам ышта. Тунемше-влак 4 отделенийыште шинчымашым погат. Нуно мураш, кушташ, баян дене шокташ, сўретлаш тунемыт.

Мый хоровой отделенийыште тунемше 12 ўдыр-рвезе дене моткоч кугешнем. Нунын кокла гыч индешыже нылымше ий «Вокально-хоровое пение» да 3 ўдыр икымше ий «Сольное пение» отделенийлашке коштыт.

Шочмо У Торъял районысо ятыр концертыште, пайремлаштат шке мастарлыкштым ончыктат. Кеч-могай конкурс гыч сенымаш дене пōртылыт. Шукерте огыл районышто эртаралтше «Эстрадный калейдоскоп» муро тагасымаште II верым, «И выпала нам честь родиться на Руси» тунемше да туныктышо-влакын республикысе форумыштышт I верым, Кугу Ачамланде сарлан пōлеклалтше районысо военно-патриотический фестивалыште III верым налыныт. Валерия Куклина, Ангелина Шишкина, Вероника Богачёва калыкым шўшпык гай йўкышт дене куандарат.

Ўшанен кодам: нунын кокла гыч иктаж-кōжō, кугу лиймеке, кумдан палыме мурызо лиеш.

Валерия ГЛУШКОВА.
Токтарсола.

СЫЛЧЫМУТ изолык

Вершөр

Шергыже мо уло?!

Мый У Торъял район Кузнеч ялыште шочынам. Ала-кунам ожно мемнан ялышке апшат-влак толыныт улмаш да тыште илаш кодыныт. Тыге ялемлан Кузнеч думым пуэныт. Ялыштем школ, кевыт, библиотеке, медпункт, клуб улыт. Кузнеч вич урман: Изи, Кугу, Колхоз, Якшов, Молодёжный.

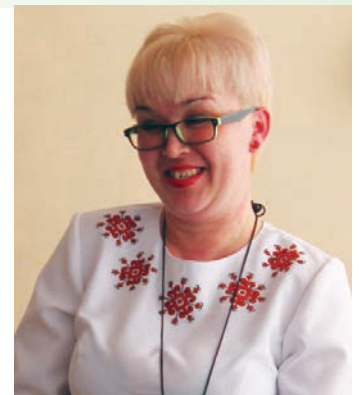
Шочмо верем кеч-могай жапыштат сөрал. Телым ош лум леведеш, пушенге-влакым пörш налеш. Кава гыч, лывыла койын, лум пырче-влак чонештен волат. Йоча-влак, куанен, издер дене мунчалтат. Шошым корем гыч яндар вуд шоргыктен йога. Пеледыш-влак моторын пеледалтыт. Шокшо вел гыч кайык-влак чонештен толыт. Кенежым олыкышто мўкш-влак ызгат, лыве-влак чонештылыт. Кече кужу – пычкемыш марте модаш лиеш. Тўрлө саскам погаш коштына, вара вареным, компотым шолтена. Шыжым игече юалга. Пушенге-влак тўрлө тўсан тувырым чиен шогалыт. Понго-влак лектыт. Мый кугу лиям гынат, нигунам шочмо ялем ом мондо.

Полина БИРЮКОВА, 5-ше «Б» класс.

Национальный президент школ-интернат.

ТОКТАРСОЛА тўн школышто мари йылмым да литературым Татьяна Вениаминовна Смородинова (**снимкыште**) туныкта. Йоча-влакым «Юнкор» кружокыш чумырен. Тений Шочмо йылме кечылан пöлеклалтше «Мый палем!» интеллектуал модыш чылалан келшен. Тендам, лудшына-влак, юнкор-влакын авашт нерген возымо пашашт дене палдарена.

Аватлан йöсö лиймеке, кузе кумылжым нöлтет?

Авиемын кумылжо таче эрденак волышо: огешат шыргыжал, школыш кайимем годым ышат шупшал... «Кузе авиемын куандараш?» – тунамак шонаш тўнгалым. Шонен муым. Эн ончычак шукрыак «визытан» отмыкым налеш тыршыман. Урок деч вара пашашкыже миен, шуко-шуко сай, кумылжым нöлтышö мутым ойлыман. Мый тыгак ыштышым.

Анастасия ГРЕБНЕВА.

колыштеш. Тудлан ятыр мурызо келша. Эн чотшо акамын – Ольга Богачёван – мурымыжым йöрата. Олю акам кўсле, домр, пианино дене шоктен мошта. Концерт дене коштыж годым шуко олам ужын.

Вероника БОГАЧЁВА.

Аватлан могай мурызо-влак келшат?

Авам Маргарита Николаевна Богачёва школышто тўнгалтыш классыште тунемше-влакым туныкта. Яра жапыште мари муро-влакым

Ават дене пырля мом ышташ йöратеда?

Авамлан 42 ий. Ме пырля кочкаш шолтена, кастене телевизорым ончена. Коктынат кидпашам ышташ йöратена – тўрым тўрлена.

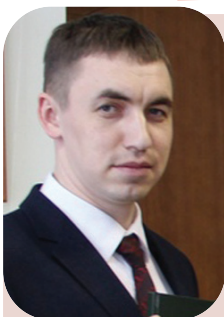
Катя ГОРИНОВА.

Яра жапыште аватлан мом ышташ полшет?

Мый авамлан эреак полшаш тыршем. Изи шольным ончем, тудын дене модам, уремышке яндар юж дене шўлаш луктам. Кунам авам ок ярсе, малаш пыштем. Тылеч посна кўмыж-совлам мушкам, пийым лукшем, кевытышкат коштам.

Никита ФОМИНЫХ.

Торъял кундемын эргыже

Игорь ПОПОВ,
«Ончыко» журналын тўн редакторжо, поэт:

– У Торъял районышто – мыйын мөнгö. Тушто шочынам, кушкынам, армыйыш тушеч каенам да тушкак пörтылынам, ўдырым налын, Торъял районышкак намиен пуртенам. Чылажат мыйын – Торъялыште.

*Шып кастене,
кунам Лемде серым,
Шочмо ялым рўмбалге налеш,
Чыжыл йўкым,
гармоньчын шкет селжым,
ўжаран чеве тул
шупшалеш.*

У ТОРЪЯЛ РАЙОН

Шоналтена мо?

У Торъял район нерген

Кроссворд

1. А.Пушкинын «Повести Белкина», «Медный всадник», М.Горькийын «Детство», «В людях», Д.Фурмановын «Чапаев» произведенийышт-влакым рушла гыч марлашке кусарыше прозаик. Човыксолаште 1908 ийыште шочын.

2. Вера Бояринован (Кемсолаште шочын) возымо йомак-повестьыше.

3. Борис Данилович (Човыксола) «Миша - ...» повестьыше.

4. Прозаик Анатолий Новиковын псевдонимже.

5. «Ош йүксө» йомакын авторжо.

6. Поэтессе, Чүксола ұдыр. Тудын лүмеш «Светлана» сылнымут фондым ыштыме.

В.Н.КОСОРОВЫН (1930 ийыште Тошто Торъялыште шочын) сылнымут произведенийже-влакым возыза.

кугорно

Шыже _____

Канде _____

шошо _____

ұшан _____

кинде _____

Ребус

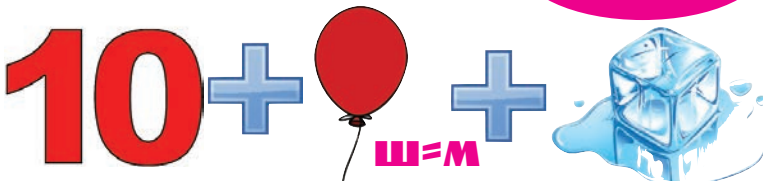
Ял-влакын лүмыштым палыза.

Профессор И.С.Галкинын шымлымыш почеш, яллан негызым Кемей але Камай лүман мари пыштен. Тудым шарнен, яллан лүмжым пумыо.

Апшат - руслаже ...

Ц=Ч

Ты вершөрыштö эн ончыч апшат-влак илаш тўналыныт.

1756 ийыште яллан тўналтышым пыштыме. Тунам илыме верыште лу сурт лийын але лу мари илен. Тыге ялын лүмжö шочын.

У Торъял район Марий Элын могой районжо-влак воктене верланен?

Тиде ялыште кандаш тукым мландым кучен, пашам ыштен илен.

Толмань, Шукшан, Масканур, Йошкарэгер мут-влакым удирен, кодшо буква дене У Торъял районышто йогышо энерын лүмжым палыза.

Ш	У	Н	Т	О	Л
Ш	К	Ь	Н	А	М
А	Н	М	А	С	К
Й	О	Ш	К	Д	А
М	Э	Р	А	Е	Н
А	Н	Е	Р	Р	У

Ш=Ч
Ч=К

Йоча-влак, тендан кундемысе ял-влакын лүмышт кушеч лекмым паледа? Мыланна возен колтыза. Ребусымат ыштыза.

У ТОРЪЯЛ РАЙОН

Газетым Печать да массовый коммуникаций шотышто Федерал агентствын окса польшыж дене лукмо.

12 апостол коклаште

Авам «МЭТР» телеканалыште пашам ышта. Ты телеканал Йошкар-Оласе Патриарший площадьыште, 12 апостол лектын коштмо зданийыште, верланен. Ик кечын тушко экскурсий дене миенам. Апостол-влакым 8 ий ончыч шогалтеныт. Нунын нелытышт – 3 тонн. Апостол-влак кечылан вич гана лектыт: 9 шагатлан, тура кечываллан, 15, 18 да 21 шагатлан. Коштмо жапышт 8 минут шуйна. Ончылно – Иисус Христос, почешыже тунемшыже-влак ошкылыт. Эн шенгелне Иуда кая. Тудо чоя да осал: кидыштыже – окса мешак. Мыланем Иуда келшен огыл. Мошыштын чурийвылышыштак поро улмыштым ончыкта. Мый пеленышт шогалын войзалтым.

Советский, Кельмаксола.

Авам «МЭТР» телеканалыште пашам ышта. Ты телеканал Йошкар-Оласе Патриарший площадьыште, 12 апостол лектын коштмо зданийыште, верланен. Ик кечын тушко экскурсий дене миенам. Апостол-влакым 8 ий ончыч шогалтеныт. Нунын нелытышт – 3 тонн. Апостол-влак кечылан вич гана лектыт: 9 шагатлан, тура кечываллан, 15, 18 да 21 шагатлан. Коштмо жапышт 8 минут шуйна. Ончылно – Иисус Христос, почешыже тунемшыже-влак ошкылыт. Эн шенгелне Иуда кая. Тудо чоя да осал: кидыштыже – окса мешак. Мыланем Иуда келшен огыл. Мошыштын чурийвылышыштак поро улмыштым ончыкта. Мый пеленышт шогалын войзалтым.

Ваня ГОРОХОВ.

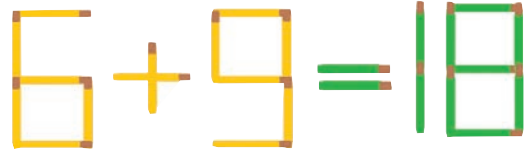
Шочмо вер,
Пётъял
ялем!
Моткочак
тыйым
йоратем.

Шонем: кушкам –
олаш каем.
Ушем ден(е) ончыко
вашкем.
Ялем, шонет,
илен кертам,
Шокшетым пелке
кудалтен?
Уке, кеч-куш
коден каем –
Толам тора гычак
вашкен.
Даша ИВАНОВА.
Волжский район.

Ик шырпым верже
дене вашталтен, чын
вашмутым ыштыза.

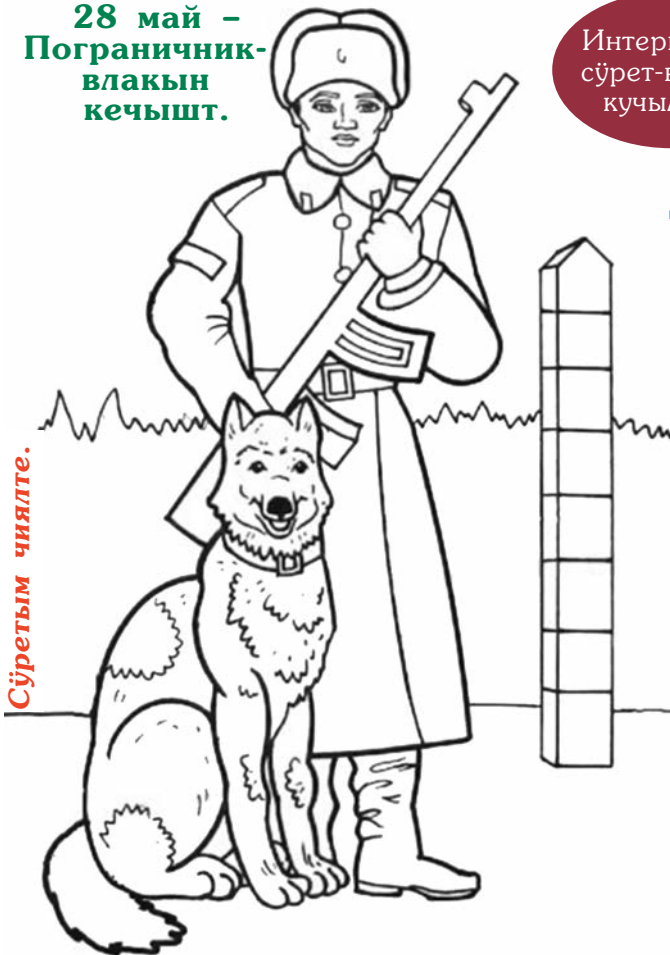
28 май – Пограничник- влакын кечышт.

Интернетесе
сүрет-влакым
кучылтмо.

Йоча-влак коваштан пакчаште полшы-
нешт. Ковашт могай йырагыш вудым
шаваш кўштен?

Сүретым чиялте.

Индекс: Марий Элыште,
Пошкырт ден Татарстан
кундемлаште - П4696.
Тираж 1150 экз. Заказ
Формат – А-4-12.
Директор-тўн редактор
Л.В.СЕМЕНОВА.

E-mail: yamde_lii@mari-el.ru,
yamde_lii@mail.ru
Сайтын адресше: yamde-lii.pro,
Тел. 8(8362) 45-22-82(факс)

УЧРЕДИТЕЛЬ-ВЛАК: Марий
Эл Республикысе культур, печ-
ать да калык-влакын пашашт
шотышто министерстве, «Ямде
лий» газет» кугыжаныш уни-
тарный казна предприятий.

Газетым редакцийыште погы-
мо да версталыме, «Марий Эл Республикысе Правительствын типо-
графийже» ООО-што ямде оригинал-макет гыч савыктыме. Типогра-
фийын адресше: 424000, Йошкар-Ола, Комсомольский урем урем, 112.

Газетым Массовый коммуникаций
сферыште да культур наследиым
аралымаште законодательством шук-
тен шогым эскерше Федеральный
службын Приволжский федеральный
округысо управленийыштыже регист-
рироватлыме.
Номер – ПИ №ФС 18-1999,
2005 ий 10 февральыште пуымо.

Печатьыш пуымо жап – 14-00,
фактически – 13-00

Авторын да редакцийын шоныма-
шышт түрлө лийын кертыт. Се-
рыш-влак мөнгеш огыт колталт.
Ак – кутырен келшыме почеш.

Редакцийын да издательнын адресше:
424006, Йошкар-Ола, СССР
Вооружённый Вийын
70-ше идалыкше урем, 20 (почтовый)
Эгерүмбал Амстердам, 1
(фактический).

**И. ОДАРЫН
«ТАРГЫЛТЫШ»
ОЙЛЫМАШЫЖЕ ПОЧЕШ.**

Мөнгө пөртылыт. Ондрин ача-аваже кок изи олангылан пеш чот куаненыт.

Ондрий олымбалне мален колта. Омышто ужеш: пуйто тудо Онар гай патыр, пулвуй дангыт вұдыш пуренат, пұнчө моклака гае колым лукташ тўналеш. А колжо! Парня чыкаш вер уке – эртак кол.

Вес изарнян Орша олыкыш имньым пукшаш тарванат.

Пелиўд лишемеш. Малаш возыт. Трук тўрлө йўк шокташ тўналеш. Йўк чылт лишеммыла шокта.

Орша олык. Тулым олтымо. Малаш верым ыштыме. Иктынат омо ок шу. «Вувер тоя» дене модаш келшат.

Нойымешкышт модыт. Изиш каналтымек, сўанла модаш тарванат.

Кечывал. Орол пөрт ончылан ял калык погынен. Нунын ончыко «таргылтыш-влак» лектыт. Тиде кугурак ийготан йоча-влак лийыныт. Чылан воштылыт.

МУЧАШ.

Тўналтышыже – 2018 ийысе 20 октябрьште, 24 ноябрьште, 22 декабрьште лекше номерлаште.

**Ф. ЛЕБЕДЕВАН
сўретше-влак.**

Йоча-влак төрштен кыненыт. Имнет-мочет – мөнгө вельш шикшалтыт. «Таргылтыш-влак» нунын йолыштым руалткалат, мыжер урвалтылаш пижыт – пыкше утлат.

Копна ора гай чумырка-влакын шинчашт веле йўла.